

**WYBRANE PROBLEMY RACHUNKU EKONOMICZNEGO NA
PRZYKŁADZIE SPECJALISTYCZNYCH GOSPODARSTW
SADOWNICZYCH WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO**

**Selected aspects of economic accounting for specialist fruit farms in the
Lublin province**

Dariusz Paszko

Katedra Ekonomiki Ogrodnictwa, Akademia Rolnicza w Lublinie

ABSTRACT

The study was carried out on forty-six fruit farms specializing in berry fruit production. The average farm area was 17.27 ha, including 6.6 ha of berry plantation. In 2005, the average total costs of black currant production per 1 ha amounted to PLN 6,763.60 and the coefficient of profitability changed from 33.0 to 68.6%. The survey showed that in the analyzed period of time the production of black currant was unprofitable. The profitability of strawberry cultivation was found to be somewhat better than that of black currant because the coefficient of profitability changed from 85.1 to 127.9%. Only the production of strawberry fruit for processing was unprofitable. The average total cost per 1 ha changed from PLN 15,416.40 (strawberry fruit for processing) to PLN 35,048.3 (strawberries for fresh consumption grown under plastic covers). The commercial production of raspberries for processing was unprofitable (the coefficient of profitability was 75.6%) while raspberry production for fresh consumption secured acceptable net income (the coefficient of profitability was 134.0%).

Key words: costs, profitability of berry production, efficiency, farm accounting

WSTĘP

W nieustannie zmieniających się warunkach gospodarowania zarządzanie gospodarstwem ogrodniczym wymaga wielu informacji. Podejmowanie decyzji produkcyjnych czy inwestycyjnych jest ściśle związane z ponoszeniem kosztów i badaniem ich związków z efektami uzyskiwanymi dzięki tym kosztom. Jednakże rachunek ekonomiczny, a zwłaszcza rachunek kosztów w gospodarstwie ogrodniczym, jest szczególnie utrudniony i praco-

chłonny, chociażby tylko ze względu na konieczność wyceny wielu jego elementów (np. pracy własnej właściciela i członków jego rodziny) czy też podziału kosztów pośrednich pomiędzy wytwarzane produkty w gospodarstwie.

W Polsce od wielu lat uprawa roślin jagodowych, zwłaszcza takich gatunków, jak truskawka, malina czy porzeczka czarna, obarczona jest dużym ryzykiem, wynikającym w znacznym stopniu ze zmienności cen zbytu owoców i wzrostu cen środków produkcji (Zmarlicki 1999). W ostatnich latach nadal obserwuje się bardzo duże wahania cen skupu, a w 2004 i 2005 roku ich spadek był tak duży, że nie pokrywał nawet kosztów produkcji, zwłaszcza porzeczek czarnych, malin i truskawek do przetwórstwa (Kierczyńska 2005; Nosecka i Strojewska 2006; Paszko 2005).

W warunkach tak dużej zmienności cen i podaży owoców można zauważyć wzrost zainteresowania producentów zagadnieniami rachunku ekonomicznego, bowiem coraz częściej informacje o kosztach produkcji wykorzystywane są przez nich do podejmowania bieżących decyzji.

Celem niniejszego opracowania jest określenie kosztów oraz opłacalności produkcji malin, porzeczek czarnych i truskawek w gospodarstwach indywidualnych w województwie lubelskim w 2005 roku.

MATERIAŁ I METODY

Prezentowane poniżej badania przeprowadzono w 2005 roku w 46 gospodarstwach ogrodniczych na terenie województwa lubelskiego. Rachunek kosztów i efektywności produkcji przeprowadzono na podstawie materiałów źródłowych zebranych w gospodarstwach ogrodniczych, w których wypełniano formularze badań pod nadzorem pracowników Katedry Ekonomiki Ogrodnictwa AR w Lublinie. W niniejszej pracy przedstawiono wyniki odnoszące się do trzech podstawowych gatunków roślin jagodowych, mianowicie porzeczki czarnej, maliny i truskawki, które podzielono na różne grupy odmianowe. U porzeczki czarnej wydzielono 3 grupy: odmiany „starsze”, do których zaliczono odmiany ‘Titania’, ‘Triton’ i ‘Ojebyn’, odmiany z grupy Ben (‘Ben Lomond’, ‘Ben Tiran’, ‘Ben Nevis’) i odmiany najnowsze – ‘Tiben’ i ‘Tisel’. Dla truskawki przyjęto również podział na 3 grupy: odmiany przemysłowe (głównie ‘Senga Sengana’), odmiany deserowe owocujące w terminie „tradycyjnym”, czyli w czerwcu i lipcu (‘Elsanta’, ‘Honeoye’, ‘Marmolada’ i inne) oraz odmiany deserowe pod osłonami niskimi na zbiór przyspieszony (głównie ‘Elsanta’ i ‘Honeoye’). Maliny

podzielono na dwie grupy: maliny letnie – ‘Malling Seedling’, ‘Malling Promise’, ‘Willamette’, i maliny jesienne ‘Polana’ i ‘Polka’.

Materiał badawczy obejmował nakłady pracy własnej i najemnej, siły pociągowej oraz obrotowe środki produkcji, w miarę postępowania procesu technologicznego, oraz informacje składające się na obciążenia finansowe gospodarstwa w danym okresie. W opracowaniu zastosowano metody statystyki opisowej, koszty całkowite produkcji obliczono dla poszczególnych działalności metodą rozdzielczą uorganicznioną.

W rachunku kosztów produkcji uwzględniono zarówno rzeczywiste, jak i kalkulacyjne elementy kosztów. Do kosztów faktycznie poniesionych zaliczono koszty materiałowo-pieniężne: zużytych nawozów mineralnych, środków ochrony roślin i herbicydów, opakowań, słomy i włókniny, wody do nawadniania i inne, a także opłaconą pracę najemną i usługi. Koszty materiałowe ustalano na podstawie rzeczywistego zużycia materiałów i ich średnich cen. Uwzględniono także szereg pozostałych elementów kalkulacyjnych, które złożyły się na całkowite koszty produkcji. Zaliczono do nich: oszacowane nakłady pracy własnej producenta i członków jego rodziny, amortyzację plantacji, budynków, maszyn i urządzeń oraz pozostałe „przydzielone” koszty pośrednie, obejmujące m.in. wydatki na paliwa, remonty, ubezpieczenia społeczne i majątkowe, podatki, artykuły biurowe itp.

Pracę własną właściciela gospodarstwa i jego rodziny wyceniono zgodnie z metodyką stosowaną przez IERiGŻ przy określaniu kosztów pracy w gospodarstwach indywidualnych, którą określono na poziomie parytetowym średniej płacy w gospodarce narodowej – w 2005 roku wynosiła ona 8,20 zł/rbh.

Rachunek amortyzacyjny plantacji ustalono biorąc pod uwagę wielkość nakładów poniesionych na jej założenie, nakładów w okresie inwestycyjnym oraz długość plonowania. Dla porzeczek czarnych przyjęto 8-letni okres użytkowania, dla truskawek przemysłowych 4-letni, a deserowych 3-letni, natomiast dla malin długość okresu plonowania określono na 8 lat.

W rachunku kosztów całkowitych ujęto koszty bezpośrednie oraz koszty pośrednie. Koszty pośrednie podzielono na poszczególne działalności metodą rozdzielczą uorganicznioną. Uwzględniono koszty faktycznie poniesione, stanowiące obciążenia finansowe i wydatki gospodarstwa na cele ogólnoprodukcyjne i ogólnogospodarcze, oraz koszty kalkulowane, takie jak amortyzacja czy wycena pracy własnej. W rachunku efektywności produkcji obliczono nadwyżkę bezpośrednią, dochód rolniczy i dochód czysty oraz wskaźnik opłacalności w procentach, jako iloraz produkcji towarowej i kosztów całkowitych produkcji

WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

Średnia powierzchnia badanych gospodarstw wynosiła 17,27 ha, z czego 88,0% stanowiły użytki rolne. W gospodarstwach zajmowano się głównie produkcją sadowniczą, której udział w strukturze użytków rolnych wynosił 59,2%. Większość gruntów była własnością sadowników, jedynie 13,18% użytków rolnych dzierżawiono. Plantacje roślin jagodowych zajmowały przeciętnie 6,6 ha powierzchni użytków rolnych. W strukturze upraw jagodowych największy udział miały plantacje porzeczek czarnych (49,5%), następnie truskawek (18,2%) i malin (12,4%). Przeciętna powierzchnia plantacji porzeczek czarnych wyniosła 8,6 ha, truskawek – 2,6 ha, a malin – 1,7 ha. Oprócz tych trzech podstawowych gatunków roślin jagodowych w badanych gospodarstwach uprawiano także agrest, aronię, poziomkę i borówkę amerykańską.

W tabelach 1, 2 i 3 przedstawiono wyniki dotyczące kosztów produkcji porzeczek czarnych, truskawek i malin w 2005 roku. Przeciętne koszty całkowite produkcji porzeczek czarnych w 2005 roku wyniosły 6 763,6 zł/ha, najwyższy ich poziom zanotowano u odmian ‘Tiben’ i ‘Tisel’ (7 014,0 zł/ha), najniższy u odmian z grupy Ben – 6 467,7 zł/ha (tab. 1). Koszty bezpośrednio kształtowały się na poziomie 2 331,8 zł/ha i były najwyższe w grupie odmian „starszych”, na co istotny wpływ miały koszty zbioru. Gospodarstwa, gdzie je uprawiano nie miały własnego kombajnu. Konieczne zatem było korzystanie z usług osób obcych przy zbiorze porzeczek czarnych i ponoszenie związanych z tym kosztów. Natomiast gospodarstwa, w których uprawiano odmiany „nowsze”, takie jak ‘Ben Lomond’, ‘Ben Tiran’ czy ‘Tisel’, wyposażone były w kombajny, dlatego też w tej grupie odmian zaobserwowano wyższe koszty amortyzacji środków trwałych w porównaniu z gospodarstwami, w których uprawiano odmiany „starsze”. Koszty pośrednie kształtowały się na zbliżonym poziomie we wszystkich trzech grupach i wynosiły średnio 4 431,8 zł/ha. Zasadnicze różnice odnotowano w wielkości amortyzacji plantacji, najwyższą jej wartość zaobserwowano u odmian najnowszych: ‘Tiben’ i ‘Tisel’ (2 571,0 zł/ha), głównie z powodu wysokich kosztów zakupu sadzonek, których ceny w chwili zakładania plantacji wynosiły od 2,0 do 3,0 zł za sztukę. Koszty jednostkowe produkcji porzeczek czarnych wynosiły od 0,89 zł/kg u odmian z grupy Ben do 1,36 zł/kg u odmian „starszych”, przeciętnie na 1 kg wyprodukowanych owoców przypadało 1,13 zł.

Tabela 1

Koszty całkowite produkcji porzeczki czarnej w 2005 roku w zł/ha
Total costs of black currant production in 2005 in PLN/ha

Wyszczególnienie Items	Porzeczka czarna razem Black currant total	Odmiany "starsze" Old varieties	Odmiany z grupy Ben Varieties of Ben group	Odmiany najnowsze New varieties (‘Tiben’, ‘Tisel’)
Koszty całkowite Total costs	6763,6	6648,3	6467,7	7014,0
Koszty bezpośrednie, w tym Direct costs, including	2331,8	2598,6	1960,0	1933,0
<i>nawozy</i> <i>mineral fertilizers</i>	591,0	660,4	609,1	255,0
<i>pestycydy</i> <i>pesticides</i>	1098,2	1004,5	1176,6	1398,0
<i>usługi obce (zbiór i inne)</i> <i>external services (fruit harvesting etc.)</i>	319,2	564,3	50,0	0,0
Koszty pośrednie, w tym Indirect costs, including	1523,2	1490,7	1410,0	1381,1
<i>paliwa</i> <i>fuel</i>	496,4	505,1	531,4	504,7
<i>energia</i> <i>electrical energy</i>	122,7	139,4	107,9	68,8
<i>remonty</i> <i>current repairs</i>	340,3	297,0	286,1	160,6
Amortyzacja, w tym Depreciation, including	2472,3	2119,9	2604,0	3610,9
<i>plantacji</i> <i>plantation</i>	1381,5	1241,6	1442,0	2571,0
<i>majątku trwałego</i> <i>fixed assets</i>	1090,9	878,4	1162,0	1039,9
Koszt pracy własnej Own labour costs	436,4	439,1	493,7	89,1
Koszty jednostkowe (zł/kg) Unit costs (PLN/kg)	1,13	1,36	0,89	1,17

Źródło: badania własne

Source: Author's own studies

Tabela 2

Koszty całkowite produkcji truskawki w 2005 roku w zł/ha
Total costs of strawberry production in 2005 in PLN/ha

Wyszczególnienie Items	Odmiany przemysłowe Strawberries for processing	Odmiany deserowe na zbiór "tradycyjny" Strawberries for fresh consumption	Odmiany deserowe pod osłonami, zbiór przyspieszony Strawberries for fresh consumption (grown under plastic covers)
Koszty całkowite Total costs	15416,4	25978,8	35048,3
Koszty bezpośrednie, w tym Direct costs, including	7073,8	15695,3	21185,8
<i>nawozy</i> <i>mineral fertilizers</i>	480,5	909,0	875,0
<i>pestycydy</i> <i>pesticides</i>	1627,0	1324,2	2023,0
<i>opakowania</i> <i>packaging</i>	106,0	4982,1	5494,4
<i>inne materiały</i> <i>other materials</i>	258,0	1000,0	3433,3
<i>praca dorywcza</i> <i>casual labour costs</i>	4522,4	7280,0	9226,7
Koszty pośrednie, w tym Indirect costs, including	1733,5	3345,1	3780,8
<i>paliwa</i> <i>fuel</i>	644,7	1152,0	1506,0
<i>energia</i> <i>electrical energy</i>	361,4	242,9	346,4
<i>odsetki</i> <i>interest</i>	51,1	536,5	357,7
Amortyzacja, w tym Depreciation, including	4812,5	5226,8	7676,1
<i>plantacji</i> <i>plantation</i>	3714,0	3614,9	6214,5
<i>majątku trwałego</i> <i>fixed assets</i>	1098,5	1611,9	1461,6
Koszt pracy własnej Own labour costs	1796,6	1711,5	2405,7
Koszty jednostkowe (zł/kg) Unit costs (PLN/kg)	1,64	1,70	1,91

Źródło: badania własne – Source: Author's own studies

Tabela 3

Koszty całkowite produkcji maliny w 2005 roku w zł/ha
Total costs of raspberry production in 2005 in PLN/ha

Wyszczególnienie Items	Malina „letnia” Raspberry for processing	Malina „jesienna” Raspberry for fresh consumption
Koszty całkowite Total costs	17121,3	18039,7
Koszty bezpośrednie, w tym Direct costs, including	10098,9	11382,4
<i>nawozy</i> <i>mineral fertilizers</i>	860,5	626,7
<i>pestycydy</i> <i>pesticides</i>	1708,3	2004,2
<i>opakowania</i> <i>packaging</i>	2712,2	2627,2
<i>praca dorywcza</i> <i>casual labour costs</i>	4817,8	5924,3
Koszty pośrednie, w tym Indirect costs, including	2794,5	2468,3
<i>paliwa</i> <i>fuel</i>	857,0	777,4
<i>energia</i> <i>electrical energy</i>	625,6	627,7
<i>odsetki</i> <i>interest</i>	397,0	23,6
Amortyzacja, w tym Depreciation, including	2981,8	2878,7
<i>plantacji</i> <i>plantation</i>	1237,0	958,3
<i>majątku trwałego</i> <i>fixed assets</i>	1744,9	1920,3
Koszt pracy własnej Own labour costs	1246,1	1310,3
Koszty jednostkowe (zł/kg) Unit costs (PLN/kg)	2,28	1,81

Źródło: badania własne

Source: Author's own studies

Tabela 4

Efektywność produkcji owoców jagodowych w 2005 roku w zł/ha – The efficiency of berry fruit production in 2005 in PLN/ha

Wyszczególnienie Items	Porzeczki czarne Black currant				Truskawki Strawberry			Maliny Raspberry	
	razem total	odmiany "starsze" „old” varieties	odmiany z grupy "Ben" varieties of Ben group	odmiany najnowsze new varieties (Tiben, Tisel)	przemysłowe strawberries for processing	deserowe na zbiór "tradycyjny" strawberries for fresh consumption	deserowe pod osłonami strawberries for fresh consumption (grown under plastic covers)	malina „letnia” raspberry for processing	malina „jesienna” raspberry for fresh consumption
Sredni plon owoców w t/ha Average yield in t/ha	6,0	4,9	7,3	6,0	9,4	15,3	18,3	7,5	9,9
Srednia cena skupu w zł/kg Mean sale price in PLN/kg	0,48	0,45	0,61	0,42	1,40	2,00	2,45	1,72	2,43
Produkcja towarowa Commercial production	2861,5	2192,9	4437,5	2500,0	13122,0	30450,0	44833,3	12936,7	24168,0
Nadwyżka bezpośrednia Direct surplus	529,8	-405,8	2477,5	567,0	6048,2	14754,7	23647,6	2837,8	12785,6
Dochód rolniczy Farm income	-3465,7	-4016,4	-1536,5	-4424,9	-497,8	6182,7	12190,7	-2938,5	7438,6
Dochód czysty* Net income*	-3902,1	-4455,5	-2030,2	-4514,0	-2294,4	4471,2	9785,0	-4184,6	6128,3
Wskaźnik opłacalności w % Coefficient of profitability in %	42,3%	33,0%	68,6%	35,6%	85,1%	117,2%	127,9%	75,6%	134,0%

Źródło: badania własne – Source: Author's own studies

* Dochód rolniczy pomniejszony o szacunkową wycenę kosztów pracy własnej właściciela i członków jego rodziny – * Net income is the difference between farm income and the estimated labour costs of the farmer and his family

Z danych zamieszczonych w tabeli 2. wynika, że koszty produkcji truskawek w zależności od odmiany i technologii uprawy były bardzo zróżnicowane. Koszty całkowite produkcji truskawek przemysłowych były zdecydowanie niższe od kosztów produkcji truskawek deserowych i wynosiły przeciętnie 15 416,4 zł/ha. Wynikało to głównie z niższych kosztów zbioru (mniejszy plon) i opakowań (owoce zazwyczaj zbierano do łubianek o pojemności 2 kg), wyższe były jedynie koszty środków ochrony roślin związane z bardziej intensywną ochroną odmiany 'Senga Sengana' przed chorobami, głównie szarą pleśnią. Koszty bezpośrednie uprawy tej odmiany wynosiły 7 073,8 zł/ha i stanowiły przeciętnie 50% kosztów całkowitych produkcji.

Produkcja truskawek deserowych, zarówno w „tradycyjnym” terminie zbioru, czyli w czerwcu, jak i pod osłonami jest znacznie trudniejsza niż uprawa odmian przemysłowych. Wymaga poniesienia dodatkowych kosztów związanych z przygotowaniem gleby (uprawa na wałach), założeniem plantacji (większa liczba roślin na jednostce powierzchni – przeciętnie 60 tys. szt.), nawadnianiem, ściółkowaniem folią i słomą, okrywaniem włókniną czy zużyciem opakowań jednostkowych. Ponadto nakłady pracy ludzkiej, zwłaszcza przy zbiorze, są znacznie wyższe, ponieważ zbiór owoców do mniejszych opakowań (zwykle 0,5 kg) wymaga większej staranności i jest bardziej pracochłonny (Żurawicz 2005). Truskawki deserowe w badanych gospodarstwach uprawiano zwykle w systemie pasowym, często na podwyższonych zagonach przy gęstości nasadzeń 50-70 tys. szt./ha, z nawadnianiem kropelkowym (uprawa pod osłonami) bądź nawadniano je za pomocą deszczowni (uprawa „tradycyjna”). W badanych gospodarstwach przeciętne koszty całkowite w uprawie odmian deserowych w polu bez osłon wyniosły 25 978,8 zł/ha, a pod osłonami 35 048,3 zł/ha. Koszty bezpośrednie stanowiły odpowiednio około 60% (15,6 i 21,1 tys. zł/ha) kosztów całkowitych, największy zaś w nich udział miały koszty zbioru (42-50%), opakowań (25-31%), osłon (15%) oraz koszty ochrony roślin (około 10%). Koszty pośrednie w grupie odmian deserowych były prawie dwukrotnie wyższe (10,2 i 13,8 tys. zł/ha) niż u odmian przemysłowych (8,3 tys. zł/ha). Zasadnicze różnice stwierdzono w wielkości amortyzacji plantacji, wyższe koszty założenia plantacji odmian deserowych i krótszy okres ich eksploatacji (3 lata) złożyły się na wyższą ich wartość. Przeciętna wartość amortyzacji plantacji odmian przemysłowych wyniosła 3 714,0 zł, odmian deserowych na zbiór „tradycyjny” – 3 614,9, a w uprawie odmian deserowych pod osłonami amortyzację oszacowano na 7 676,1 zł/ha.

Koszty jednostkowe wynosiły od 1,64 zł/kg u odmian „przemysłowych” do 1,70 i 1,94 zł/kg u deserowych.

Koszty produkcji malin letnich i jesiennych przedstawiono w tabeli 3. Przy produkcji owoców odmian letnich poniesiono 17 121,3 zł/ha kosztów całkowitych, natomiast w uprawie jesiennych 18 039,7 zł/ha. Wyższe koszty bezpośrednie malin jesiennych (11 382,4 zł/ha) w porównaniu z letnimi (10 098,9 zł/ha) wynikały z nieco wyższych kosztów ochrony oraz zbioru owoców. Natomiast w uprawie malin letnich poniesiono wyższe koszty amortyzacji plantacji, na co wpływ miały wyższe koszty jej założenia związane z instalacją rusztowań, podczas gdy technologia uprawy malin jesiennych nie wymaga stosowania podpór. Koszty jednostkowe produkcji malin wynosiły się od 1,81 zł/kg dla odmian „jesiennych” do 2,28 zł/kg dla odmian „letnich”.

Podstawowym czynnikiem decydującym o opłacalności uprawy jest uzyskana cena zbytu, wielkość plonów i poziom ponoszonych kosztów. Średnie ceny zbytu, plony owoców oraz rachunek efektywności produkcji przedstawiono w tabeli 4. W 2005 roku uzyskane ceny zbytu były zdecydowanie niższe od oczekiwań producentów i miały istotny wpływ na niską opłacalność lub nieopłacalność produkcji, zwłaszcza porzeczek czarnych, truskawek przemysłowych i malin letnich. Za owoce deserowe truskawek i malin oraz porzeczek czarnych odmian nowszych otrzymywano wyższe ceny, przeciętnie od 15,0 do 75,0%, a plony były też wyższe – od 25,0% (maliny) do 95,0% (truskawki deserowe pod osłonami). Te czynniki złożyły się na to, że o ile nadwyżka bezpośrednia u większości odmian była dodatnia (z wyjątkiem „starszych” odmian porzeczek czarnej), to już po potrąceniu kosztów pośrednich, jedynie u odmian deserowych truskawki i maliny (malina jesienna) odnotowano dodatnią wartość dochodu rolniczego i czystego (po uwzględnieniu oszacowanej pracy własnej właściciela i członków jego rodziny). W 2005 roku w badanych gospodarstwach opłacalna była jedynie produkcja truskawek deserowych oraz malin jesiennych. Wskaźnik opłacalności dla odmian truskawek deserowych wyniósł 117 i 128%, a malin jesiennych 134%.

LITERATURA

- Kierczyńska S. 2005. Problemy produkcji owoców miękkich w Polsce. Mat Ogólnopol. Konf. Lublin 13 grudnia 2005, s. 52-55.
- Nosecka B., Strojewska I. 2006. Rynek owoców. Rynek rolny. IERiGŻ-PIB, lipiec-sierpień 2006, s. 35-44.

- Paszko D. 2005. Wybrane elementy rachunku kosztów produkcji owoców jagodowych w 2005 roku na przykładzie gospodarstw ogrodniczych wschodniej Polski. Mat. Ogólnopol. Konf. Lublin 13 grudnia 2005, s. 33-37.
- Zmarlicki K. 1999. Zmienność cen skupu owoców jagodowych w Polsce barierą dla ekonomicznie efektywnej produkcji. Mat. Konf. AR Lublin s. 397-402.
- Żurawicz E. 2005. Truskawka i poziomka. PWRiL, Warszawa.

